

Dilobar RAHMONOVA,
Navoiy davlat pedagogika instituti o'qituvchisi
E-mail: dilobar.rahmanova@mail.ru

Navoiy davlat pedagogika instituti "Biologiya" kafedrasida dotsenti (PhD), G.V. Sharapova taqrizi asosida

YOSH FIZIOLOGIYASI VA GIGIYENA FANINI O'QITISHDA INTERFAOL USULLARNI QO'LLASH

Annotatsiya

Mazkur maqolada yosh fiziologiyasi va gigiyenasi fanini o'qitish jarayonida interfaol usullardan foydalanish to'g'risida batafsil yoritilgan. Zamonaviy metodlar va interfaol usullardan namunalari keltirilgan.

Kalit so'zlar: ta'lim, pedagog, interfaol, innovatsion texnologiya, swot, taqdimot usuli, imkoniyat, metod, texnologiya.

ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ИНТЕРАКТИВНЫХ МЕТОДОВ В ОБУЧЕНИИ ПОДРОСТКОВ ФИЗИОЛОГИИ И ГИГИЕНЕ

Annotation

В данной статье подробно описано использование интерактивных методов в процессе преподавания науки физиологии и гигиены молодежи. Представлены примеры современных методов и интерактивных методов.

Ключевые слова: образование, педагог, интерактив, инновационная технология, SWOT, метод презентации, возможность, метод, технология.

USE OF INTERACTIVE METHODS IN TEACHING YOUTH PHYSIOLOGY AND HYGIENE

Annotation

This article describes in detail the use of interactive methods in the process of teaching the science of youth physiology and hygiene. Examples of modern methods and interactive methods are presented.

Key words: education, pedagogue, interactive, innovative technology, swot, presentation method, opportunity, method, technology.

Kirish. Bugungi kunda pedagogika sohasida yangi ilmiy yo'nalish – pedagogik innovatsiya va ta'lim jarayonini yangilash g'oyalarning paydo bo'lishi natijasida o'qituvchining pedagogik faoliyatida ham yangi yo'nalish "o'qituvchining innovatsion faoliyati" tushunchasi paydo bo'ldi. Innovatsion texnologiyalarning asosiy negizi - bu o'qituvchi va o'quvchining belgilangan maqsaddan kafolatlangan natijaga hamkorlikda erishishlari uchun oldindan ta'lim jarayonini loyihalashtirish. Yangi O'zbekiston bolalari zamonaviy va xalqaro standartlarga javob beradigan maktab va universitetlarda tahsil olishi hamda o'qish faoliyati orqali dunyo bilimlariga ega bo'lishga har qachongidan haqli bugun. Davlatimiz rahbari tamonidan "Pedagogik ta'lim sifatini oshirish va pedagog kadrlar tayyorlovchi oliy ta'lim muassasalari faoliyatini yanada rivojlantirish chora-tadbirlari" to'g'risida 2022-yil 21-iyundagi PQ-289-son qarori, "Pedagogning maqomi" to'g'risidagi Qonunchilik palatasi tomonidan 2023-yil 1-avgustda qabul qilingan Senat tomonidan 2023-yil 29-sentabrda ma'qullangan O'zbekiston Respublikasining qonuni bilan belgilangan talablar bu maqsadlarni amalga oshirishga qaratilgan. Bugungi kunda Mamlakatimizda Prezident qarori bilan O'zbekistonning 10 ta hududida pedagogika yo'nalishi bo'yicha 8 ta institut va 2 ta universitetlar faoliyati yo'lga qo'yilgan bo'lib, unda davlat OTMlarining 2 va 4 bosqichlari uchun "4+2" shaklidagi ta'lim jarayoni yo'lga qo'yilgan. Bu shakildagi asosiy maqsad qilib talaba yoshlarning kun tartibida to'rt kunini OTMlarda o'tkazishsa, 2 kunini maktab va bog'chalarda amaliyot sifatida olgan bilimlarini amalda qo'llash malakasi oshirilib boriladi. Yosh fiziologiyasi va gigiyena fanini maktablarda o'qitishda zamonaviy pedagogik usullarda foydalanilgan holda bola shaxsiga fanning dolzarbligini va hayotiy faoliyatdagi ahamiyatini oshirishda zarur ekanligi bilan ko'rinadi.

Mavzuga oid adabiyotlar tahlili. Yosh fiziologiyasi va gigiyena fanini o'qitishda interfaol usullarni va zamonaviy pedagogik usullarni ilmiy o'rgangan M.Sh. Boyboboyeva "O'zbek tili fanini o'qitishda interfaol metodlaridan foydalanish" [1], E. Karimov "Texnologiya fanini o'qitishda interfaol usullarni qo'llash metodikasining ayrim jihatlari" [2], L.V. Golish, D.M. Fayzullayeva "Pedagogik texnologiyalarni loyihalashtirish va rejalashtirish" darsligi [3] va boshqalar o'rganib kelmoqalar. Mazkur maqolada yuqoridagi izlanuvchilardan farqli o'laroq

Yosh fiziologiyasi va gigiyena fanini o'rganishda zamonaviy pedagogik texnologiyalarni qo'llash masalasida oqsoqlanish kuzatiladi.

Tadqiqot metodologiyasi. Yosh fiziologiyasi va gigiyena fanini tashkillashtirishning zamonaviy usullarini joriy qilishda ma'nba izlash orqali ma'lumot to'plandi.

Tahlil va natijalar. Yangi O'zbekiston yoshlarini har tamonlama yetuk, bilimli qilish maqsadida yurtboshimiz tamonidan berilayotgan imkoniyatlar quvonarli bugun. Boshqa fanlar misoli tabiiy fanlarni zamonaviy pedagogik usullar orqali o'quvchi va talabalarga yetqazib berish pedagogning asosiy vazifalaridan biri bo'lib, o'qitishning ilg'or va zamonaviy usullardan foydalanish, yangi mediali-pedagogik texnologiyalarni tadbik qilish muhim ahamiyatga kasb etadi. XXI asr Informatsiyalar asrida o'sib kelayotgan yoshlarning pedagogik-psixologik jihatlardan kelib chiqqan holda ta'limni qanday shaklda tashkil etish zaruriyati kun tartibining muhim masalasi bo'lmoqda, chunonchi "Z-avlod"ni qanday ta'lim - tarbiya berish pedagoglar oldiga qo'yilgan asosiy masalalardan bir ekanligi sir emas bugun.

Yosh fiziologiyasi va gigiyena fanini o'rganishning ahamiyatini e'tibordan chetda qoldirib bo'lmaydi, chunki u ko'plab tibbiyot va tabiiy fanlar bilan bog'liq kasblarning asosini tashkil etadi.

Quyida biz tamonimizdan taklif sifatida berayotgan to'rtta pedagogik yondashuvlar, o'quvchi va talabalarni fanni o'zlashtirishlarini osonlashtirishi mumkin hisoblanadi.

Birinchidan. O'quvchilarni interaktiv modellar bilan jalb qiling.

Interfaol-anatomiya modellaridan foydalanish Yosh fiziologiyasi va gigiyena fanini qiziqarli va interaktiv tarzda o'qitishning eng samarali usullaridan biri bo'lib, o'quvchilarning tushunishini kuchaytiradi. Interfaol modellar talabalarga 3D muhitda inson tanasini o'rganish, yosh fiziologiyasi, organlarning funksiyalari haqida ma'lumotlarga ega bo'lish xavf-xatarsiz muhitda laboratoriya ko'nikmalarini mashq qilish imkonini beradi. Interaktiv-anatomiya modellari uchun variantlardan biri Labster tomonidan taqdim etilgan virtual anatomiya laboratoriyasidir. Masalan, Labsterning nafas olish tizimining anatomiyasi simulyatsiyasi talabalarga buzilgan tizimni tiklashga yordam berish orqali nafas olish tizimini qiziqarli va interaktiv tarzda o'rganish imkonini beradi. Bu kabi virtual anatomiya

laboratoriyalaridan foydalanib, o'qituvchilarga yanada chuqurroq va qiziqarliroq darsni tashkillashtirish mumkin.

Ikkinchidan. O'yinlar va mashg'ulotlar bilan Yosh fiziologiyasi va gigiyasi fanini qiziqarli qiling.

Yosh fiziologiyasi va gigiyasi fanini o'rganish zerikarli bo'lishi kerak emas. O'yinlar va mashg'ulotlarni darslaringizga kiritish o'quvchilaringiz uchun o'rganishni yanada qiziqarli, esda qolarli va samaraliroq qilishi mumkin. Darsni qiziqarli qilish orqali o'quvchilar ma'lumotni eslab qolishlari va mavzuga qiziqishlarini oshirishi mumkin. Siz foydalanishingiz mumkin bo'lgan ko'plab pedagogik o'yinlar va mashg'ulotlari bor. Misol uchun "tana ovi"ni tashkil qilish, bu yerda o'quvchilar sinfda turli yoshga xos bo'lgan tana qismlarini topishlari kerak bo'ladi. Bunda yuqoridagi Labsterdan foydalanishingiz mumkin unda sirli o'yin simulyatsiyasi mavjud: Skelet tizimiga kirish: yo'qolgan odam ishini hal qiling. Ular skelet tizimi va suyaklarning har xil turlarini o'rganishdan o'z topshiriqlarini bajarishini boshlaydilar. Keyin ixcham va shimgichli suyak haqida bilish uchun suyakning ichki anatomiyasini topadilar. Tekshiruv davomida siz baxtsiz "tana yoshini" aniqlashga yordam beradigan maslahatlarni to'playsiz.

Uchunchidan. Yosh fiziologiyasi va gigiyasi faniga texnologiyani kiriting.

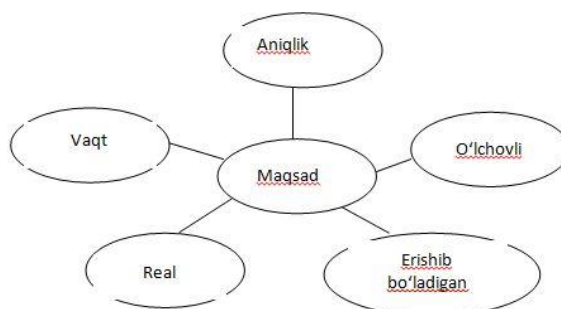
Texologiya, Yosh fiziologiyasi va gigiyasi darslarini yaxshilash uchun kuchli vosita bo'lishi mumkin. Virtual dissektsiyalar, 3D tasvirlash va boshqa multimedia vositalaridan foydalanib, o'qituvchilar o'z o'quvchilariga fanni yanada qiziqarli va interaktiv ta'lim muhitini yaratishlari mumkin.

To'rtinchidan. Talabalarni martaba izlanishlari orqali ilhomlantiring.

Darslarga yangi ma'lumotlar izlanishlarini qo'shing va ularni tibbiyot, fizika, psixologiya, estetika terapiya va boshqa Misol.

fanlar bilan aloqadorligiga ilhomlantiring! O'qituvchilar tabiiy yoki fan bilan bog'liq sohalarda ishlaydigan mehmon ma'ruzachilarni o'z darslariga taklif qilishlari mumkin. Ushbu ma'ruzachilar Yosh fiziologiyasi va gigiyasi fanini o'z kasblarida qanday qo'llanilishiga oid real misollar, shuningdek, ushbu sohalarda muvaffaqiyatga erishish uchun zarur bo'lgan bilim va ko'nikmalar haqida tushuncha berishlari mumkin. O'qituvchilar, shuningdek, o'quvchilarga professional sharoitda amaliy tajriba orttirish imkonini beruvchi qisqa muddatli, amaliy o'rganish imkoniyati bo'lgan stajirovkalarni ham taklif qilishlari mumkin. Bu usullardan foydalanilgan holda har qanday darsni tashkil etish, fanni qolaversa professor-o'qituvchilarni ham darsga munosabatini o'zgartiradi.

Zero, zamonaviy darsni tashkil etish uchun avvalo o'qituvchi o'sib, rivojlanib kelayotgan avlodning turli davrlardagi o'zgarishlarini, tashqi muhit sharoitining bola organizmiga ta'sirining gigienik ahamiyatini bilib olgandagina o'quv-tarbiya jarayonini to'g'ri tashkil eta oladi. Yosh fiziologiyasining vazifasi o'sish va rivojlanish qonuniyatlarini ochib berish, bir butun organizm, uning tizimlari, organlari to'qimalari va hujayralarini ishlash xususiyatlarini turli yoshga aloqador davrlarda aniqlashdir. Yosh fiziologiyasi organizmning individual rivojlanish jarayonida funksiyalar evolyusiyasini kuzatib boradi, fiziologik jarayonlarni o'zaro munosabatlari va ular o'rtasidagi bog'lanish sabablarini aniqlaydi. Shu bilan birga yuksak darajada tuzilgan materiya, ya'ni bosh miya po'stlog'ining organlar va umuman butun organizm faoliyatida etakchi rol o'ynashini tushunib olishga yordam beradi. O'sib rivojlanib kelayotgan bola organizmining turli davrlarida, har xil organ va tizimlarning faoliyati bir qator o'ziga xos xususiyatlar bilan harakterlanadi. O'qitushdan ko'zlangan maqsad bu kelajakda bola hayotga qo'llay olishi bilan belgilanadi.

Yosh fiziologiyasi va gigiyasi fanini o'rgatish uchun texnologiyaga asoslangan resursga misol Labsterning gomeostatik nazorati: inson tanasi o'zini qanday qilib muvozanatda saqlaydi? simulyatsiya. Ushbu Labster laboratoriyasi o'quvchilarga inson tanasining gomeostaz mexanizmlarini qiziqarli va interaktiv tarzda o'rganish imkonini beradi, bu ularga tana muvozanat va barqarorlikni qanday saqlab turishini tushunishga yordam beradi.

Pedagogikada xilma xil yangi o'qitish va o'qitish yondashuvlarini ishlab chiqish va joriy etish orqali fanlarni o'zlashtirishini osomlashtiradi. Yosh fiziologiyasi va gigiyasi fanini o'qitishda interfaol ma'ruzalar, (IL) tuzilgan interfaol sessiyalar (SIS), vaziyatga asoslangan ma'ruzalar (CBL) va muammoli o'rganish (PBL) metodlari kabi ko'plab o'qitish va o'rganish usullari qo'llaniladi. Didaktik ma'ruzalar fiziologik mexanizmlarning asosiy kontseptual tushunchasini yetkazish bilan birga interaktivga aylandi. Agar ma'ruzalar to'g'ri tuzilgan bo'lsa, o'qituvchilar o'quvchilarni darsga jalb qilish va rag'batlantirish uchun yaxshi holatda bo'ladi. Shunga qaramay, samarali o'qitish va o'rganish usuli sifatida, vaziyatga asoslangan ko'rsatma va muhokama talabalarning haqiqiy ta'lim tajribasi bo'yicha ma'ruzalardan oshib ketadi. Bu o'quvchilar o'z-o'zini boshqarishda faol ishtirok etishga yordam berilsa, o'zlarini motivatsiya va kuchga ega bo'lishlarini tasdiqlaydi.

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoevning "Innovatsiya, bu-kelajak degani. Biz buyuk kelajagimizni barpo etishni bugundan boshlaydigan bo'lsak, uni

aynan innovatsion g'oyalar, innovatsion yondashuv asosida boshlashimiz kerak" - deb aytganlari umumta'lim fani o'qituvchisini ma'lum zaruriy bilimlar bilan qurollangan bo'lishi bilan birga shu bilimlarni o'quvchi va talabalar ongiga singdirishda yangi texnologiyalar, innovatsiyalar olib kirmog'i lozimligini ta'kidlaydi. Innovatsion texnologiyalar pedagogik jarayon hamda o'qituvchi va o'quvchi faoliyatiga yangilik, o'zgarishlar kiritish bo'lib, uni amalga oshirishda asosan interfaol uslublardan foydalaniladi [4].

Interfaol -"o'zaro harakat qilmoq" yoki kim bilandir suxbat, muloqot tartibida bo'lishni bildiradi. Bunday darslarda o'qituvchining o'rni qisman o'quvchilarning faoliyatini dars maqsadlariga erishishga yo'naltirishga olib keladi.

Darslarni interfaol metodlarda tashkil etishning afzalliklari: - O'qitish mazmunini yaxshi o'zlashtirishga olib keladi; - O'z vaqtida o'quvchi - o'qituvchi orasida ta'limiy aloqalar o'rnatiladi; - O'qitish usullari ta'lim jarayonida turli xil ko'rinishlarda kechadi [5].

Bugungi ta'lim-tarbiya jarayoni o'zida innovatsion texnologiyalarni mujassam etishi - davrimiz talabiga aylanib ulgurdi. Buning sababi shundaki, ilm-fan, texnika taraqqiyotining juda tez rivojlanishi natijasida axborotlarning keskin ko'payib borayotganligi, ulardan ta'lim-tarbiya jarayonida foydalanish uchun vaqtning chegaralanganligi ta'lim jarayoniga texnologik yondoshish zaruriyatini keltirib chiqarmoqda. Ta'lim muassasalarida o'quvchi yoshlarga xorijiy tillarni o'qitishda ham

aynan zamonaviy innovatsion texnologiyalar asosida darsni tashkil etish va olib borish ta'lim sifatini yanada oshirishga xizmat qiladi. Innovatsiya bu yangilik kiritish ma'nosini anglatrsa, texnologiya bu san'at va mahorat demakdir [6].

Pedagog o'z mahorati, tajribasi va aql-zakovati bilan darsga ijodkorona yondoshib, yangilik olib kirishi lozim. Bu borada darsda interfaol metodlardan foydalanish ko'zlangan natijani beradi. Interfaol metodlar -bu jamoa bo'lib fikrlashdir, ya'ni pedagogik ta'sir etish usullari bo'lib ta'lim mazmunining tarkibiy qismi hisoblanadi. Yangi pedagogik va innovatsion texnologiyalar asosida ta'lim berishning ma'nosi shuki, yangilikka intilgan holda darsni mahorat bilan o'tish qobiliyatidir. Bunda an'anaviy ta'limdan farqli o'laroq, ta'lim oluvchining mustaqil fikr yuritishiga keng imkon beriladi. O'quvchilarning dars jarayoniga, fanlarga bo'lgan qiziqishlarini yanada oshirishda quyidagi texnologiyalardan foydalanish mumkin:

“Aqliy hujum” metodi - o'qituvchi o'quvchi egallashi kerak bo'lgan mavzuni oddiydan murakkabga tomon bosqichmas-bosqich loyihalab beradi;

“Tarmoqlar” metodi - o'quvchini mantiqiy fikrlash, umumiy fikr doirasini kengaytirish, mustaqil ravishda adabiyotlardan foydalanishni o'rgatishga qaratilgan;

“3×4” metodi - o'quvchilarni erkin fikrlashi, keng doirada turli g'oyalarni bera olishi, ta'lim jarayonida yakka, kichik guruh holda tahlil etib, xulosa chiqara olishi, ta'rif bera olishiga qaratilgan;

“SWOT-tahlil” (metodning maqsadi: mavjud nazariy bilimlar va amaliy tajribalarni tahlil qilish, taqqoslash orqali muammoni hal etish yo'llarini topishga, bilimlarni mustahkamlash, takrorlash, baholashga, mustaqil, tanqidiy fikrlashni, nostandart tafakkurni shakllantirishga xizmat qiladi.

S - kuchli imkoniyatlar sharhi;

W - kuchsiz imkoniyatlar sharhi;

O - imkoniyatlar ustuvorligini belgilash;

T - tahdidlar atrof-muhit omillarini ta'sir darajasini aniqlash).

“Blits-o'yin” metodi - harakatlar ketma-ketligini to'g'ri tashkil etishga, mantiqiy fikrlashga, o'rganayotgan predmeti asosida ko'p, xilma-xil fikrlardan, ma'lumotlardan kerakligini tanlab olishni o'rgatishga qaratilgan bo'lib zamonaviy pedagogik texnologiyalar sifatida qo'llanilib kelinmoqda.

Xulosa. Zamonaviy pedagogik texnologiyalardan foydalanilgan holda dars jarayonlarini tashkil etish, sifdagi barcha o'quvchilarni birdek ko'rish va darsga qiziqtirish, erkin va mustaqil fikr yuritishga ko'maklashish, o'quvchilarni ijod va izlanishlarga jalb etishini, fang bo'lgan muhabbatini oshirib borish hamda ta'lim jarayonida o'qituvchi va o'quvchining hamkorlikdagi harakatini ta'minlaydi. Ta'lim tizimining oldida turgan asosiy vazifalaridan biri ham zamonaviy pedagogik va innovatsion texnologiyalaridan foydalangan holda ilg'or uslublarni joriy etish hisoblanadi. O'qitishdagi pedagogik interfaol usullar ham taraqqiyot omili bo'lib xizmat qiladi.

Yuqoridagi xulosalardan kelib chiqan holda, quyidagi takliflarni keltishi mumkin:

Birinchidan. Yosh fiziologiyasi va gigiyasi fanini o'qitishda mediali xonalar yoki maxsus loyabatoriya xonalarida darsni tashkil etish.

Ikkinchidan. Fanni gumanitar fanlar bilan bog'lagan holda tashkillashtirish bu orqali o'zlashtirishni yaxshilash.

Uchunchidan. Har bir pedagog “Labster virtual laboratoriya”sidan faol foydalanish ko'nikmasiga ega bo'lishi.

ADABIYOTLAR

1. Science and innovation international scientific journal volume 1 issue 7 uif-2022: 8.2 | issn: 2181-3337.
2. Российский университет дружбы народов. 2022.
3. Nizomiy nomidagi TDPU T. “Iqtisodiyot”, 2012.
4. SH. M. Mirziyoev “Buyuk kelajagimizni mard va oliyanob xalqimiz bilan birga quramiz”. T.:O'zbekiston 2017.
5. M.Kamoliddinov, B.Vahobjonov. Innovatsion pedagogik texnologiya asoslari. O'quv-uslubiy qo'llanma. Toshkent, “Talqin” 2010.
6. С.Р.Садриддинов.Индивидуал-шахсий хусусиятларни ривожланишида ижтимоийинститутларнинг роли. Замонавий Таълим № 12 (133), 2023.